

DREPTUL FAMILIEI

Volumul I

Elaborarea acestui volum a fost realizată după cum urmează:

Laura Maieran – Capitolele I-VI

Mara Ioan – Testele grilă

MARA IOAN

LAURA MAIEREAN

DREPTUL FAMILIEI

Volumul I

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2014

Colecția ȘTIINȚE JURIDICE ȘI ADMINISTRATIVE

Redactor: Gheorghe Iovan

Tehnoredactor: Ameluța Vișan

Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IOAN, MARA

Dreptul familiei / Mara Ioan, Laura Maieran. –

București : Editura Universitară, 2014

2 vol.

ISBN 978-606-591-929-7

Vol. 1. - ISBN 978-606-591-928-0

I. Maieran, Laura

347.6(498)

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065919280

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2014

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

www.editurauniversitara.ro

CAPITOLUL I

NOȚIUNI INTRODUCATIVE PRIVIND FAMILIA ȘI DREPTUL FAMILIEI

SECȚIUNEA 1. FAMILIA

§ 1.Noțiune

Codul civil¹ nu definește familia în art.258, deși literatura de specialitate² a sugerat ca noul Cod civil să rezolve această lacună. Totuși potrivit art.258, *familia* se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruire copiilor. Cu toate acestea ne raliem și noi păreri dominante în materie și susținem că *familia* este elementul natural și fundamental al societății, generat de actul juridic al căsătoriei încheiat, în condițiile legii, între un bărbat și o femeie, alcătuită din soți, din copiii fără capacitate deplină de exercițiu, precum și din alte persoane expres prevăzute de lege, în care raporturile dintre membrii ei sunt reglementate juridic și guvernate de principiul solidarității³.

Din punct de vedere etimologic *familia* provine de la latinescul *familia*, *-ae* care reprezintă totalitatea membrilor dintr-o castă sau gintă⁴.

¹ Legea nr.287/2009 (republicată în Monitorul Oficial al României nr.505 din 15 iulie 2011).

² T.Bodoașcă, *Dreptul familiei*, Editura All Beck, București, 2005, p.3-10.

³ *Idem*, p.10.

⁴ Termenul de *familie* a fost introdus în Țările Române după 1696 prin filieră neogreacă, și desemnează un grup social format din soții și copiii lor necăsătorită, grup numit până atunci *fămeie*, de la latinescul *familia*; termenul se opune celui de *casă*, care desemna, în general, grupul de persoane fizice solidarizate prin legături de sânge și prin interese clientelare.

*Familia*⁵ – comunitate socială de grup, reprezintă acel grup de persoane legate între ele prin căsătorie sau rudenie, alcătuită din cei doi soți și copiii lor, părinții soților, precum și alte persoane cu care se află în relații de rudenie⁶.

Însoțind individul în întreaga sa existență, familia s-a dovedit a fi una din cele mai vechi și mai stabile forme de comunitate umană, cea care asigură perpetuarea neamului omenesc, evoluția și continuitatea vieții sociale.

Etnologul american George Peter Murdok definește *familia* ca fiind un grup social al cărui membri sunt legați prin raporturi de vârstă, căsătorie sau adopțiune și care trăiesc împreună, cooperează sub raport economic și au grijă de copii⁷.

Potrivit savantului francez Claude Lévi-Strauss *familia* este acel grup social care își are originea în căsătorie, constă din soț, soție și copiii născuți din relația lor, unit prin drepturi și obligații morale, juridice, economice, religioase și sociale⁸.

Așa cum se poate observa, nu există o deplină convergență între punctele de vedere privind *familia*, însă din conținutul definițiilor se pot reține unele trăsături de bază ale acesteia, și anume:

⁵ Ceea ce unește *familia antică* este de fapt mai puternic decât nașterea, decât sentimentele sau decât forța fizică, este religia căminului și a strămoșilor. *Familia antică* este o asociație religioasă care depășește simpla asociație potrivit naturii, sens în care regăsim termenul de familie până în secolul al XIV-lea.

⁶ I.P. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Editura All, București, 1996, p.1; T.Bodoască, A. Draghici, I. Puie, *Dreptul familiei. Curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p.11.

⁷ George Peter Murdok (11 mai 1897, Connecticut – 29 martie 1985) antropolog american, *Social structure*, Macmillan, New

⁸ Claude Lévi-Strauss (n. 28 noiembrie 1908, Bruxelles) antropolog francez, teoretician al structuralismului etnologic, *La familia*, în K.Gough, C.Lévi-Strauss, E.M. Spiro, *Polémica sobre el origen z la universalidad de la familia*, Barcelona, Anagrama, 1974, p.14.

- este alcătuită din persoane unite prin căsătorie, dar și prin legături paterne,
- între membrii ei există o diversitate de relații biologice, moral-afective, spirituale, juridice etc.;
- presupune un set de drepturi și obligații, îndatoriri reciproce;
- are sarcini și îndeplinește funcții specifice.

Definirea noțiunii de familie⁹ implică o abordare sub trei aspecte¹⁰, și anume: sociologic, juridic și moral creștin. Din punct de vedere *sociologic*¹¹, familia ca formă aparte de comunitate umană reprezintă un grup de persoane unite prin căsătorie, filiație sau rudenie, care se caracterizează prin comunitate de viață, interese și întrajutorare¹². Apoi din punct de vedere *juridic*, familia desemnează grupul de persoane între care există drepturi și obligații e izvorâsc din actul juridic al căsătoriei, din faptul nașterii, inclusiv din adopție, dar și din alte raporturi asimilate raporturilor de familie. Nu în ultimul rând, din punct de vedere *moral-creștin*, familia este o instituție de origine divină stabilită de la Creator, constituită prin căsătorie, ale cărei principale caracteristici au fost și sunt în continuare unitatea și indisolubilitatea¹³.

⁹ Șt. Mihăilă, A.-D. Dumitrescu, *Drept comercial român*, Editura C.H. Beck, București, pp.43-45.

¹⁰ I. Comănescu, I.Mihuță, P.Petrescu, *Dicționarul juridic al noțiunii de familie*, în „Analele Universității româno-germane”, Editura Burg, Sibiu, 2003, p.144-158.

¹¹ Astfel, din punct de vedere *sociologic*, familia este un grup social realizat prin căsătorie, alcătuit din persoane care trăiesc împreună, au gospodărie casnică comună, sunt legați prin relații natural biologice și răspund unul pentru altul în fața societății.

¹² A. Stănoiu, M. Voinea, *Sociologia familiei*, T.U.B. București, 1983, p.5-15

¹³ Fiind instituită de Dumnezeu, familia este sacră, caracterul de sacralitate fiind pus în evidență prin caracteristici cum sunt: iubirea necondiționată, comunitatea, unitatea și egalitatea membrilor acesteia.

Într-o definiție cuprinzătoare, familia¹⁴ reprezintă comunitatea socială prin care se realizează viața în comun a soților și a copiilor acestora, care sunt uniți prin relații de ordin biologic, economic, psihologic și spiritual¹⁵.

§ 2. Caractere juridice

Potrivit art.258 C.civ., familia¹⁶ se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor, pe egalitatea în fața legii a tuturor copiilor din căsătorie, din afara acesteia¹⁷, din adopție sau provenită prin reproducere medical asistată, dar și pe un regim special de protecție și de asistență în ceea ce privește realizarea drepturilor copiilor și a tinerilor.

Așadar literatura de specialitate¹⁸ prezintă următoarele caractere juridice ale familiei:

- familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea, pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor;

- copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie;

- copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor;

- persoanele cu handicap se bucură de protecție specială;

¹⁴ Șt. Mihăilă, *Drept comercial român*, Editura Pro Universitaria, București, p.52.

¹⁵ A. Stănoiu, M. Voinea, *Sociologia familiei*, Tipografia Universității București, 1985, p.6.

¹⁶ A se vedea și art.48 din Constituția României.

¹⁷ A se vedea art.260 din C. civ.

¹⁸ I.P.Filipescu, A.I. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, ed. a 8-a revizuită și completată, Editura Universul Juridic, București, 2006, nota de subsol nr.3, p.12.

- părinții au dreptul de a se asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.

Prin urmare căsătoria, act juridic civil constitutiv al *familiei*, se distinge prin următoarele caractere juridice¹⁹:

a) *caracter laic sau civil* – al căsătoriei reiese din faptul că aceasta se poate încheia numai în fața autorității publice – ofițerul de stare civilă²⁰. De asemenea, înregistrarea încheierii actului juridic al căsătoriei se efectuează în registrele de stare civilă; nu în ultimul rând desfacerea căsătoriei se face într-un mod reglementat, în fața instanței, a ofițerului de stare civilă sau a notarului public, după caz, potrivit legii²¹.

b) *caracter solemn* – al căsătoriei care rezultă din condiționarea valabilității căsătoriei îndeplinirii unor condiții de formă, simplul acord de voință al soților nu este suficient pentru perfectarea acesteia.

c) *caracter bilateral* – al căsătoriei, care rezultă din concursul a două voințe concordante, care fac posibilă nașterea acesteia. Aceasta reprezintă condiție de fond în materie de acte juridice în general, consimțământul liber exprimat al viitorilor soți este însuși esența căsătoriei.

d) *cauza actului juridic al căsătoriei* – are în vedere scopul urmărit de părți, unicul scop al căsătoriei este

¹⁹ Emese F., V. Pînzari, *Căsătoria în legislația României și a Republicii Moldova*, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2006, p.17.

²⁰ În alte sisteme de drept, cum este cel spaniol, căsătoria se poate încheia în fața unui judecător, primar sau funcționar.

²¹ În Spania, dar și în alte țări cum sunt Italia, Belgia, Brazilia, S.U.A., Canada, Suedia soții au posibilitatea de a opta pentru încheierea religioasă a căsătoriei sau pentru căsătoria civilă, iar în unele țări, cum sunt cele musulmane, căsătoria are caracter religios. De asemenea, sunt și țări în care căsătoria are un caracter civil, cum sunt Polonia, Rusia, Belgia, Franța, Olanda, Germania, Republica Moldova, România etc.

întemeierea unei familii, distinctă de familiile de proveniență ale soților²².

§ 3. Funcțiile familiei

Potrivit literaturii juridice de specialitate²³ funcțiile familiei sunt următoarele:

- *funcția de reproducere a populației, de perpetuare a speciei umane sau demografică* – prin care se asigură așa cum reiese din enunțul acesteia, reproducerea populației, deoarece familia este privită și ca o entitate biologică și social juridică, alcătuită din două persoane, cei doi soți de sex diferit, uniți prin căsătorie, în caz contrar situația ar fi de neconceput iar perpetuarea speciei imposibil de realizat;

- *funcția economică*–care se întemeiază pe ducerea în comun a traiului de către cei doi soți, cu tot ceea ce presupune ducerea în comun a gospodăriei casnice și a comunității de bunuri a soților, dar și ajutorul acordat membrilor aflați în nevoie din cauza incapacității de muncă²⁴;

- *funcția educativă* – care are ca scop încă din cele mai vechi timpuri, educarea copiilor, formarea caracterului și a personalității acestora. Astfel, părinții sunt datori să crească copilul îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, de educarea, învățătura și pregătirea profesională²⁵ a acestuia, potrivit însușirilor lui, spre a-l face folositor societății²⁶.

²² B. D. Moloman, *Căsătoria civilă și religioasă în dreptul român*, Editura Universul Juridic, București, 2009, pp.24-25.

²³ *Idem* pp.15-16

²⁴ Această funcție are în vedere și caracterul de unitate de producție pe care îl are familia, spre exemplu familia din mediul rural, familia meșteșugarilor, cea a micilor întreprinzători etc.

²⁵ A se vedea, pentru analiza exhaustivă a formării profesionale, teza de doctorat elaborată de P. Bălțățeanu, *Formarea profesională a salariaților*, elaborată sub coordonarea domnului profesor universitar doctor Ion Traian Ștefănescu, Academia de Studii Economice din București, 2013.

²⁶ Totodată părinții au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.

§ 4. Familia între trecut și prezent

4.1. Familia de ieri

Istoria evoluției omenirii a cunoscut mai multe tipuri de familie, în general, în societățile tradiționale au predominat tipul de familie mare, precum familia de grupe mari (cuprindea grupuri de perechi căsătorite care trăiau împreună în cadrul aceleiași gospodării)²⁷ și familia extinsă (care era formată dintr-un cuplu împreună cu rudele apropiate; într-o asemenea familie coabita una sau două generații ascendente sau descendente, iar relațiile dintre soți erau mediate de relațiile fiecăruia dintre ei cu rudele existente în cadrul familiei: părinți, copii, nepoți, strănepoți etc.

Literatura de specialitate, alături de Biserică, definește familia ca fiind "celula de bază a societății", iar prin multiplicarea acestor celule se conturează societatea umană. În trecut familia era comparată cu o mică „nație” ce avea, pe lângă averea materială și spirituală, o casă comună, care era, pe rând, leagănul generațiilor. Însă, cu timpul, o parte a valorilor vechii familii s-au transformat, iar unii dintre cei care au părăsit vatra strămoșească, migrând spre alte zări, au îmbrățișat individualismul, uneori fără cuprins moral și fără sprijin în viață. Chiar și așa, sentimentul care-i aduce acasă în multe momente ale vieții, nu este atât cel al locului, cât acela al cuibului familial, cu cei rămași acolo.

Tot în trecut, a nu fi însurat, era pentru un tânăr, de o anumită vârstă, o scădere socială. Numai prin cununie, prin curajul de a îndeplini o lege a firii, de a fi răspunzător și de a întemeia o familie, era socotit că este cu adevărat "în rândul oamenilor". Familia din vremuri de demult însemna prosperitate, iubire, decentă, curaj, plăcere, însemna totul pentru două

²⁷ La slavii din sud o asemenea familie se numea *zdruga*.

persoane care nu puteau trăi unul fără celălalt. Când se întâmplă minunea și apărea un copil totul se schimba, era armonie, era bucuria de a veni acasă de la serviciu și de a sta cu persoana iubită.

Familia era totul pentru societate, era criteriul prin care mulți se distanțau de alții. Ea reprezintă pentru acele vremuri partea de socializare, de adaptare în societatea românească, era partea economică deoarece bărbatul era și poate că încă este, cel care asigură bunăstarea familiei și chiar partea politică deoarece le poate asigura urmașilor săi o poziție mai înaltă în societate.

Schimbările generate în societate în urma proceselor de industrializare și de urbanizare au determinat structurarea relațiilor de căsătorie în forma familiei nucleare. Familia nucleară, constituită din soț - soție și, ulterior copiii, care trăiește într-o locuință proprie, separat de celelalte rude s-a impus și a devenit dominantă în ultimul secol. Este modelul de familie care predomină în societatea contemporană și, în general, fiecare membru al cuplului conjugal provine dintr-o asemenea familie nucleară. Familia nucleară asigură, prin restrângerea binară a relațiilor dintre soți, cea mai strânsă intimitate, cea mai mare probabilitate de compatibilizare a partenerilor, în comparație cu diversele forme de poligamie.

4.2. Familia de astăzi

În timp ce familia tradițională este caracterizată prin unitate și responsabilitate vom prezenta în continuare câteva caracteristici ale familiei moderne, astfel: *individualismul* este unul dintre atributele pe care le putem observa lesne în familia modernă. Membrii din familia modernă, cu toate că locuiesc sub același acoperiș se intersectează doar câteva momente pe zi.

De cele mai multe ori părinții nu știu unde sunt plecați copiii iar copiii nu știu la ce oră vin părinții acasă. Mai mult de atât, nici soția nu prea știe pe unde întârzie soțul, nici soțul care este programul de lucru al soției. Când sunt toți în casă, soțul se uita la televizor, soția urmărește noutățile pe facebook, iar copiii se joacă fiecare cu jucăria lui.

O altă caracteristică furișată în familia modernă este *materialismul*. Cei mai mulți părinți sunt iresponsabili în ceea ce privește educația copiilor sau armonia din casă. Deoarece suntem și un popor căruia îi place să aibă tot felul de lucruri pe care nu ajungem să le folosim niciodată în viață, părinții își petrec timpul la muncă, vorbesc aici de munca în străinătate, departe de casă, sau de orele suplimentare, și își neglijează astfel copiii. Ei consideră că investiția financiară este mai importantă pentru copiii lor decât cea educațională. Acești părinți lasă responsabilitatea educării copiilor pe seama bunicilor sau a altor persoane, crezând ca lucrurile materiale vor aduce stabilitate familiei lor.

Lipsa comunicării este și ea o caracteristică pe care o vedem tot mai des în familia modernă. Cele mai multe cupluri divorțează din cauza lipsei de comunicare. Mulți nu se înțeleg între ei și nu discern doleanțele partenerilor deoarece nu se comunică într-un mod eficient. În general femeile vorbesc mai subtil și se așteaptă ca bărbații să le înțeleagă. Bărbații nu prea au chef de vorbă și de aici izbucnesc adesea conflicte. În familia modernă nici copiii nu sunt înțeleși de părinți și nici părinții nu se fac înțeleși de cele mai multe ori.

Cu toate că până acum am văzut câteva caracteristici rele din familia modernă, există și câteva caracteristici bune pe care nu trebuie să le neglijăm.

În familia modernă, atât bărbatul cât și femeia au drepturi și responsabilități. Faptul că unii nu și le asumă, nu înseamnă

că acestea lipsesc sau că ar trebui să lipsească. De asemenea, în familia modernă putem să ne stabilim priorități și principii corecte, punând accent pe ceea ce este important cu adevărat. Avem dreptul să alegem cum să trăim, cât timp să investim pentru funcționarea bună a familiei și să spargem mitul că familia modernă este sortită destrămării.

Familia modernă se caracterizează prin structura de autoritate și putere. În această familie partenerii au aceeași autoritate, deciziile le iau în comun, nu ca în familia tradițională când doar bărbatul lua decizii. Relația modernă surprinde reciprocitatea puterii și autorității, pe diferite nivele și în diferite intensități.

Factorii ce au determinat flexibilizarea raporturilor de putere în cuplul modern au fost emanciparea femeii, bazată pe creșterea nivelului de cultură. Această emancipare a ridicat pretenții vis-à-vis de posibilitățile bărbatului de a se implica în ceea ce trata, până nu demult, cu pasivitate și indiferență.

Un alt factor este independența economică a femeii, adică femeia nu mai este întreținută de bărbat și poate singură să-și asigure subzistența și să ia decizii proprii.

Vârsta la prima căsătorie a crescut concomitent cu creșterea ratei divorțurilor. Căsătoriile se încheie mai târziu și se destramă mai repede. Alte caracteristici ale familiei contemporane ar mai fi: scăderea ratei natalității și a numărului de copii, creșterea ponderii nașterilor în afara căsătoriilor legale, amânarea fertilității cuplului până la demararea activității profesionale, creșterea ponderii cuplurilor în care partenerii au relații extraconjugale și creșterea gradului de acceptare față de aceste comportamente și schimbarea diviziunii rolurilor în cadrul familiei.

§ 5. Formele familiei actuale. Cauzele care au determinat apariția acestor alternative ale familiei

Un impediment în oferirea unei definiții complete asupra familiei actuale este reprezentat și de faptul că aceasta tinde să adopte numeroase forme, diferite de familia tradițională. O perspectivă asupra familiei include acceptarea și recunoașterea noilor forme ale familiei. Însă, o dată cu acceptarea acestor noi forme de familie este strict necesară conștientizarea faptului că orice formă tinde să ia familia nucleară, aceste noi tipuri de familie fie nu vor îndeplini toate funcțiile corespunzătoare, fie vor maximaliza unele funcții, fie vor minimaliza altele.

Alternative ale familiei actuale pot fi: celibatul, familia monoparentală, cuplul fără descendenți, concubinajul, familiile reconstituite, coabitarea consensuală, familia homosexuală.

Celibatul reprezintă o alternativă a familiei, în care bărbatul sau femeia evită să se căsătorească (sau recăsătorească). Datele statistice evidențiază că, bărbații cu studii au mai puține șanse să devină celibatari decât muncitorii, pe când, femeile cu studii preferă varianta celibatului mai mult decât cele fără studii. Acest fapt se datorează temerilor bărbaților de a se căsători cu femei școlite și implicit de a pierde controlul în familie, dar și datorită femeilor instruite, care preferă realizarea profesională mai presus decât împlinirea familială.

De asemenea, după un divorț bărbații au o mai mare disponibilitate pentru căsătorie decât femeile, acestea din urmă rămânând singure un număr mai mare de ani după divorț. Extinderea celibatului depinde de numeroși factori, de ordin obiectiv sau subiectiv. Cauzele obiective sunt cele de ordin sexual (impotență), de ordin psiho-relațional (persoana în cauză întâmpină dificultăți în a comunica, are stări depresive, sau se simte inferioară persoanelor cu care intră în contact) sau de ordin material (imposibilitatea de a cumpăra o locuință). Cauzele subiective pot deriva din existența unei imagini

deformate despre familie sau din psihotraumele suferite în cadrul familiei de origine, dar și din fuga de responsabilități familiale și parentale. Deși celibatul reprezintă o opțiune pentru fiecare, trebuie să avem în vedere și consecințele grave pe care acesta le are: contribuie la scăderea natalității, cu toate că celibatarii se declară mulțumiți de viața lor sexuală, și duce la dispariția funcției de solidaritate și de socializare.

Familia monoparentală reprezintă un tip de familie care este alcătuită, spre deosebire de familia nucleară, dintr-un singur părinte și copiii acestuia. Din punct de vedere sociologic familia monoparentală poate fi considerată „un grup social constituit pe baza relațiilor de rudenie între unul dintre părinți (părintele singur) și copilul sau copiii săi, grup caracterizat prin stări afective, aspirații și valori comune”.

Din punct de vedere juridic, familia monoparentală este definită „ca un grup de persoane între care s-au stabilit drepturi și obligații, reglementate prin norme legale”

Ponderea familiilor monoparentale a înregistrat o creștere semnificativă (în anii '80, 24% din totalul numărului de familii aveau un singur părinte, pe când în anii '60 procentul înregistrat era doar de 12%). Pentru a explica această creștere galopantă, trebuie evidențiate cauzele prin care se ajunge în această situație: divorțul, moartea unuia dintre parteneri sau separarea pe cale amiabilă a partenerilor, fără a divorța. Drept urmare, numărul cazurilor de familii monoparentale poate fi mai mare decât cel existent în statistici. Pe de altă parte, părinții singuri care au în întreținerea lor copii, se pot implica în diferite relații, pot locui împreună cu noul(a) partener(ă), fără însă a oficializa relația, de teama unui nou eșec.

Anumite cercetări întreprinse care au avut în vedere familia monoparentală, au scos la iveală consecințe negative care se răsfrâng asupra copiilor, cum ar fi devianță, abandon școlar. Consecințele diferă în funcție de sexul copilului. Astfel,

în cazul băieților este întâlnit mai des comportamentul deviant în comparație cu fetele. Pe de altă parte, mariajele fetelor ce provin din astfel de familii prezintă un grad de stabilitate mai redus față de băieți.

Spre deosebire de familia nucleară, în cadrul căreia autoritatea exercitată de către părinți este împărțită, autoritatea în cadrul tipului de familie abordat îi revine părintelui unic, ceea ce determină efecte contradictorii cum ar fi supra-solicitarea părintelui, momente de criză (când părintele nu mai este capabil să facă față solicitărilor, presiunii).

Cuplul fără descendenți reprezintă o formă a restruc-turării familiei, un model spre care se orientează o parte semnificativă a populației tinere.

Dacă în cadrul familiei tradiționale principalele atribuții ale femeii erau acelea de a avea grijă de copii, de gospodărie, în timp ce bărbații erau cei care asigurau resursele financiare atât de necesare, în cadrul familiei moderne, majoritatea femeilor urmează studii superioare, au o carieră în domeniul în care activează. Din acest motiv, pentru unele dintre acestea, perioada de timp pe care se presupune că ar trebui să o aloce înainte și după nașterea copilului lor este considerată adesea mult prea îndelungată, cu efecte negative ireversibile asupra carierei. Drept urmare, de cele mai multe ori au de ales între două alternative: prima dintre ele ar fi să nu aibă copii, dedicându-se prin urmare numai slujbei și vieții de cuplu, iar cea de a doua ar fi să aibă descendenți, însă numai după ce își construiesc o carieră solidă.

Concubinajul este format din doi parteneri, asemenea familiei nucleare, care însă nu sunt căsătoriți.

Un prim factor care a determinat apariția concubinajului este acela că uniunea liberă reprezintă o alternativă mai

eficientă din punct de vedere economic. Fiecare dintre cei doi parteneri este liber să-și creeze propriul patrimoniu²⁸, nu mai este vorba în acest caz de un patrimoniu comun.

Un alt factor care determină anumite cupluri să opteze pentru concubinaj este reprezentat de modul mai plăcut, mai confortabil de a trăi împreună.

O a treia cauză, care nu trebuie neglijată ca importanță, ar putea fi reprezentată de dorința unuia, sau a ambilor membri ai cuplului, de a avea o relație intimă emoțională care să nu fie subordonată de un contract legal. O posibilă explicație pentru această ultimă cauză prezentată ar putea fi faptul că inexistența unui contract legal determină lipsa obligațiilor și a răspunderilor. De asemenea, atunci când cei doi parteneri decid să pună capăt unei relații, nu trebuie să-și mai exprime intenția în fața autorităților abilitate, să se mai prezinte la tribunal. Despărțirea este prin urmare mult mai facilă din punct de vedere juridic, urmările semnificative fiind doar în plan psihologic.

O altă formă sub care începe să se contureze concubinajul, diferită de cea tradițională, în care cei doi parteneri convin să conviețuiască fără acte legale, chiar și o viață întreagă, se concretizează în decizia pe care o iau tinerii de a trăi în concubinaj pentru o perioadă care poate varia ca durată. Astfel, concubinajul devine un stadiu anterior căsătoriei²⁹, în care cei doi parteneri ajung să se cunoască reciproc și să decidă trecerea la următorul pas – căsătoria -, sau să renunțe la relație

²⁸ Pentru analiza patrimoniului, a se vedea M. Ioan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Editura Pro Universitaria, București, 2011, p. 5-45.

²⁹ Rata divorțului în cazul cuplurilor care trăiesc în concubinaj înainte de căsătorie este aproape dubla (39% în raport cu 21%) fata de cuplurile care se căsătoresc fără să locuiască împreună înainte? Aproximativ 4.000 de romani au divorțat în primele șase luni ale anului, majoritatea fiind din mediul urban.

ca urmare a nepotrivirilor constatate în perioada în care au locuit împreună.

Famiiliile reconstituite sunt alcătuite din „cupluri în care partenerii au mai fost căsătoriți și au descendenți din mariajele anterioare”. Acest tip de familie se confruntă cu o serie de probleme, datorate în special existenței copiilor ce provin din alte relații. Fiecare părinte va tinde să îi acorde mai multă atenție copilului său, se va interesa în mod special de situația acestuia și va fi direct interesat de evoluția acestuia în timp, toate acestea în detrimentul celuilalt copil. De aici vor proveni și principalele inconveniente ale membrilor cuplului, ei având atât interese comune, legate de buna desfășurare a relației, de menținerea coeziunii familiale, cât și diferite, care au în vedere propriul copil.

Coabitarea consensuală – conviețuire informală de scurtă durată, practică de persoane de sex opus între care nu există relații de căsătorie. Din punct de vedere funcțional acest tip de cuplu determină o percepere reductivă a funcțiilor familiei, stimulează efemeritatea și instabilitatea, reduce probabilitatea formării familiei. Este un stil adoptat de tineri, mai ales în perioada studiilor.

*Familia homosexuală*³⁰ este constituită din indivizi marcați fie din punct de vedere organic, fiziologic și psihic, fie din punct de vedere social, prin pervertire, frustrare și complexare. Manifestarea acestui mod de raporturi dintre bărbați sau femei trezește în opinia publică românească atitudini de respingere, dat fiind faptul că, tradițional, în

³⁰ În unele țări s-a legiferat căsătoria între persoane de același sex (Olanda, Spania, Belgia). Totodată, aceste trei state acceptă și adopțiile de către cupluri homosexuale. Adopțiile mai sunt acceptate în Europa, și de Marea Britanie, Islanda și Suedia. În Ungaria oricine poate asigura unui copil un mediu familial și stabil, prin urmare, poate adopta, chiar și un cuplu homosexual.

societatea românească a existat dintotdeauna familia sub forma cuplului heterosexual.

În trecut familia constituia unica șansă de supraviețuire asigurând protejarea totală economică, fizică, psihică, mai ales a femeii și a copiilor. În prezent s-a produs o diminuare a funcției protectoare a familiei prin apariția instituțiilor³¹ de protecție a familiei, a condiției femeii și copiilor. Evoluția unui cuplu nu este scutită de o serie de dificultăți sociale, dificultăți care își au origini diferite. Statusul social și economic al femeii din societatea modernă, diminuează mult prezența afectivă a acesteia în familie și în relațiile cotidiene cu copii. De aici rezulta o serie de modificări în relațiile din cadrul familiei.

În cazul imposibilității partenerilor de a conviețui, societatea recunoaște necesitatea și voința acestora de a se desparti, instituindu-se astfel divorțul, ca oficiere de anulare a mariajului.

Divorțul este un fenomen determinat de factori sociali și personali multipli. În plan personal divorțul este determinat, de regulă, de insatisfacția rezultată din incompatibilitatea celor doi parteneri, care provin fie din două moduri de socializare prea diferite, fie din două segmente sociale prea distanțate. Dificultățile materiale și sociale își pun amprenta asupra relațiilor dintre soți și amplifică divergențele deja existente

Cu privire la rata înaltă a divorțurilor, numeroase studii realizate de sociologi americani evidențiază faptul că ea nu afectează în aceeași măsură toate categoriile socio-

³¹ Autoritatea Națională pentru Protecția Familiei și a Drepturilor Copilului (înființată prin HG nr.1385/2009) este un organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, aflat în subordinea Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale, veghează asupra promovării și respectării drepturilor și libertăților civile ale copiilor, prevenirii și combaterii violenței în cadrul membrilor familiei și al prevenirii separării copilului de părinți.

profesionale. S-a constatat că, cei care se căsătoresc mai devreme în adolescență divorțează într-un procent mai mare decât cei care se căsătoresc mai târziu. Deasemenea, rata divorțurilor este mai ridicată în rândul clasei muncitoare decât al clasei de mijloc, probabil și datorită tensiunilor financiare care o macină. Aceleași studii evidențiază o mai mare vulnerabilitate la divorț a celor care sunt mai mobili din punct de vedere geografic.

Prin urmare, principalele cauze care provoacă destrămarea familiilor contemporane sunt: creșterea mobilității geografice și sociale ce au determinat slăbirea legăturilor comunitare și au contribuit la schimbarea mentalităților privind familia și căsătoria; reticența³² și stigmatul social³³ legate de divorț au scăzut semnificativ deoarece în multe din societățile contemporane au fost implicate legile privind divorțul și a fost instituit divorțul „fără vină”, fapt ce a jucat și el un rol important în creșterea divorțurilor.

În Registrul unic al certificatelor de divorț prin acordul părților au fost înregistrate și eliberate 3.987 certificate de divorț, 3.433 în mediul urban și 554 în mediul rural.

Cele mai multe divorțuri din mediul urban s-au înregistrat în București, unde s-au eliberat 1.039 certificate.

Un număr de 747 de romani cu vârsta cuprinsă între 20 - 30 de ani au divorțat în primele șase luni, 1415 aveau vârste între 30 - 40 de ani, 853 aveau vârste între 40 - 50 de ani, 685 aveau vârste între 50 - 60 de ani și 286 aveau peste 60 de ani.

Românii se căsătoresc tot mai rar și la vârste mai înaintate. Cel puțin, aceasta este situația potrivit datelor de la Institutul Național de Statistică (INS) în ceea ce privește numărul mariajelor la o mie de locuitori. Spre exemplu, în septembrie 2010 au existat cu 2162 mai puține căsătorii

³² Aversiune instinctivă, oroare, dezgust, respingere.

³³ Urmele rușinoase lăsate în societate.

comparativ cu aceeași lună a anului trecut. Totuși, România înregistrează mai multe uniuni civile comparativ cu țări precum Germania, Elveția, Franța sau Spania

Rata căsătoriilor din România înregistrată la 1000 de locuitori a scăzut constant din 2007, an în care au fost consemnate până la 9 mariaje la mia de locuitori, potrivit datelor oficiale de la Eurostat, principalul serviciu de statistică al Uniunii Europene. Situația actuală arată o medie a căsătoriilor de 5,40 la mia de locuitori, un nivel asemănător cu perioada 2003-2006, când erau înregistrate aproximativ 6 mariaje la mia de locuitori.

Așadar, putem afirma faptul că familia a fost, este și va rămâne celula de bază a societății, chiar dacă asupra acestei instituții și-au pus amprenta, de-a lungul timpului, o serie variată de factori (economici, sociali, psihologici etc.). Formele în care familia apare înfățișată în ziua de astăzi (celibatarul, familiile homosexuale, familiile monoparentale, cuplul fără descendenți, concubinajul) sunt o consecință a trecerii timpului și a modernizării vremurilor.

Credem că, toate aceste modificări care au operat asupra instituției familiei, nu trebuie privite numai sub aspectul negativ al acestora. Familia păstrează și astăzi aceleași valori pe care, le avea și în trecut, are același rol și aceleași funcții, doar că modernismul a impus o egalitate de putere între cei doi soți, o independența vizibilă a femeii față de soțul său, o preocupare mai mare pentru viața profesională. După cum este lesne de observat, tinerii din ziua de astăzi caută să se realizeze mai întâi pe plan profesional, pentru ca, mai apoi să își întemeieze o familie.

CUPRINS

CAPITOLUL I

NOȚIUNI INTRODUCTIVE PRIVIND FAMILIA ȘI DREPTUL FAMILIEI

5

Secțiunea 1. Familia

5

§ 1. Noțiune

5

§ 2. Caractere juridice

8

§ 3. Funcțiile familiei

10

§ 4. Familia între trecut și prezent

11

§ 5. Formele familiei actuale. Cauzele care au determinat apariția acestor alternative ale familiei

15

Secțiunea 2. Dreptul familiei

23

§ 1. Definiție și obiect

23

§ 2. Metoda de reglementare

26

§ 3. Principiile generale care guvernează relațiile de familie. Importanță

27

§ 4. Calitatea subiectelor de dreptul familiei

37

§ 5. Izvoarele dreptului familiei

37

§ 6. Legătura dreptului familiei cu alte ramuri de drept

40

§ 7. Concubinajul

47

CAPITOLUL II

LOGODNA

53

Secțiunea 1. Noțiuni generale despre logodnă

53

§ 1. Introducere

53

§ 2. Noțiunea de logodnă în vechiul drept românesc

54

§ 3. Noțiunea de logodnă în noul Cod civil

56

§ 4. Caracterele juridice ale logodnei

57

Secțiunea 2. Condițiile legale pentru încheierea logodnei

59

§ 1. Condițiile de fond pentru încheierea logodnei

59

§ 2. Dovada logodnei	66
§ 3. Efectele logodnei	66
§ 4. Nulitatea logodnei	69
§ 5. Încetarea logodnei	71
§ 6. Cazurile ruperii logodnei	72
§ 7. Efectele ruperii logodnei	73

CAPITOLUL III

ÎNCHEIEREA CĂSĂTORIEI 77

Secțiunea 1. Noțiunea, scopul, natura juridică și caracterele căsătoriei 77

§ 1. Scurt istoric al noțiunii de căsătorie 77

§ 2. Noțiunea, scopul și natura juridică a căsătoriei 95

Secțiunea 2. Condițiile de fond la încheierea căsătoriei 102

§ 1. Noțiuni introductive 102

§ 2. Condițiile de fond propriu-zise ale căsătoriei 103

§ 3. Impedimente la căsătoriei 115

Secțiunea 3. Condițiile de formă ale căsătoriei 127

§ 1. Formalitățile preparatorii încheierii căsătoriei 127

§ 2. Formalitățile privind însăși încheierii căsătoriei 140

§ 3. Formalitățile ulterioare încheierii căsătoriei.
Operațiunile pe care le efectuează ofițerul de stare
civilă după încheierea căsătoriei 149

CAPITOLUL IV

EPECTELE CĂSĂTORIEI 154

Secțiunea 1. Efecte cu privire la relațiile personale dintre soți 154

§ 1. Considerații generale..... 154

§ 2. Numele soților 156

§ 3. Obligația de sprijin moral 159

§ 4. Obligația de fidelitate	161
§ 5. Obligația de a locui împreună (obligația de coabitare)	162
§ 6. Obligația conjugală (debitum conjugale)	168
§ 7. Efectele căsătoriei cu privire la capacitatea de exercițiu	170
Secțiunea 2. Efectele căsătoriei cu privire la raporturile patrimoniale dintre soți	170
Secțiunea 3. Alegerea regimului matrimonial. Convenția matrimonială	173
§ 1. Regimul matrimonial	173
§ 2. Convenția matrimonială	182

CAPITOLUL V

DESFIINȚAREA ȘI ÎNCETAREA CĂSĂTORIEI

Secțiunea 1. Desființarea căsătorie	211
§ 1. Noțiuni introductive	211
§ 2. Cazuri de nulitate absolută a căsătoriei	212
§ 3. Cazuri de nulitate relativă a căsătoriei	214
§ 4. Regimul juridic al nulităților	216
§ 5. Efectele nulităților	219
§ 6. Căsătoria putativă	220
Secțiunea 2. Încetarea căsătoriei	222

CAPITOLUL VI

DESFACEREA CĂSĂTORIEI

Secțiunea 1. Cazurile de divorț	225
§ 1. Viziune generală asupra divorțului	225
§ 2. Divorțul - mijloc de desfacere a căsătoriei	229
§ 4. Divorțul din culpă	236
§ 5. Divorțul din cauza stării de sănătate	248
§ 6. Procedura divorțului	248
Secțiunea 2. Efectele divorțului	283

§ 1. Efectele divorțului cu privire la raporturile nepatrimoniale	283
§ 2. Efectele divorțului cu privire la raporturile patrimoniale dintre soți	286
§ 3. Efectele divorțului cu privire la raporturile nepatrimoniale și patrimoniale dintre părinți și copiii lor minori	308
TESTE GRILĂ	314
RĂSPUNSURI	346